

Događaj “Dijalog: Strategija prema mladima FBiH”

IZVJEŠTAJ FACILITATORA/ICA

Događaj "Dijalog: Strategija prema mladima FBiH"

Ilidža, 25–26. 5. 2015. g.

Hotel Hollywood

IZVJEŠTAJ FACILITATORA/ICA

1. UVOD I METODOLOGIJA

1.1. UVOD

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine trenutno je u procesu izrade prvog strateškog dokumenta za mlade u Federaciji Bosne i Hercegovine. Proces izrade Strategije prema mladima koordinira Federalno ministarstvo kulture i sporta. Institut za razvoj mladih KULT odlukom Vlade FBiH imenovan je za pružanje stručno-konsultativne podrške u procesu izrade Strategije prema mladima FBiH.

Prvi korak u procesu izrade Strategije prema mladima napravljen je u saradnji Federalnog ministarstva kulture i sporta i Instituta za razvoj mladih KULT 2013. godine, kada je provedeno istraživanje o položaju i potrebama mladih u FBiH. Rezultati istraživanja i cjelokupna analiza stanja i potreba mladih FBiH objavljeni su u publikaciji "Na putu ka politici prema mladima FBiH".

U drugom koraku procesa izrade Strategije Vlada FBiH imenovala je Radnu grupu posvećenu izradi Strategije. Radna grupa održala je nekoliko sastanaka, na kojima je diskutirala o postojećim mehanizmima brige o mladima na federalnom nivou, kako bi identificirala trenutno stanje i opredijelila se za naredne korake u procesu izrade Strategije.

S ciljem boljeg razumijevanja položaja mladih i donošenja kvalitetnog dokumenta Strategije prema mladima, Radna grupa Vlade FBiH realizirala je i treći korak u procesu izrade Strategije otvaranjem dijaloga s interesnim stranama kako bi se čula mišljenja i prijedlozi interesnih strana vezani za ovaj važan dokument za mlade u FBiH. Dijalog je ostvaren kroz dvodnevni događaj pod nazivom "Dijalog: Strategija prema mladima FBiH", a održan je 25–26. 5. 2015. godine. Događaj je namijenjen organizacijama mladih, organizacijama civilnog društva koje se bave mladima i vijećima mladih, a okupio je oko 80 učesnika/ca iz relevantnih organizacija i institucija, koji su putem ovog oblika javnih konsultacija imali priliku razgovarati s predstavnicima Radne grupe Vlade FBiH te u zajedničkom dijalogu identificirati ključna pitanja kojima bi se strateški dokument Vlade FBiH trebao baviti.

Organizator događaja je Institut za razvoj mladih KULT u saradnji s Federalnim ministarstvom kulture i sporta uz podršku UNFPA i Evropske unije.

1.2. METODOLOGIJA

Događaj "Dijalog: Strategija prema mladima FBiH" tokom dva dana intenzivnog rada otvorio je dijalog između relevantnih institucija i organizacija u sedam različitih tematskih područja:

1. rad, zapošljavanje i preduzetništvo mladih;
2. obrazovanje i nauka mladih;
3. socijalna briga mladih;
4. zdravstvena zaštita mladih;
5. sigurnost mladih;
6. kultura i sport;
7. aktivizam (učesće, volontiranje i mobilnost) mladih.

Svaku tematsku grupu koordinirao je po jedan facilitator/ka, a grupe su bile sačinjene od deset do 15 predstavnika/ca institucija i organizacija civilnog društva vezanih za mlade. Rad grupa bio je organiziran u četiri sesije s jasno definiranim ciljevima za svaku sesiju.

Sesija I – Definiranje problema

U okviru prve sesije, nakon međusobnog upoznavanja i razmjene općih informacija o samom konceptu rada, učesnici/e radnih grupa su imali za cilj koristeći tehnike brainstorminga identificirati pet problema za koje se većina učesnika/ca slaže da predstavljaju ključne probleme mladih u FBiH, a koje Strategija prema mladima FBiH treba (i u okviru svojih nadležnosti) može tretirati. Sve tematske grupe uspješno su ostvarile cilj prve sesije.

Sesija II – Analiza problema

Učesnici/e su tokom druge sesije imali zadaću za identificirane probleme opisati uzroke te prepoznati mogućnosti koje Vlada FBiH ima kada je u pitanju djelovanje na otklanjanju opisanih uzroka, a samim tim i na rješavanju problema. Mogućnosti koje su grupe prepoznale dobrim dijelom predstavljaju preporuke za rad Vlade FBiH, koje bi trebale biti uvrštene u strateški dokument. Neke od navedenih mogućnosti oblikovane su na način da predstavljaju i konkretne mjere koje Vlada FBiH može koristiti u budućem radu s mladima. Uzroke i mogućnosti za svaki problem grupe su vizualno predstavile pomoću stabla problema. Također, sve tematske grupe uspješno su ostvarile cilj druge sesije.

Sesija III – Sajam mogućnosti za mlade

Cilj treće sesije bio je da svi učesnici/e, bez obzira na tematsku grupu kojoj pripadaju, dobiju priliku vidjeti rad drugih grupa i dati svoje sugestije i prijedloge. Stoga je treća sesija organizirana kao sajam, odnosno izložba radova svih grupa. Vizualno predstavljena stabla problema, koja su za svaki identificirani problem sadržavala opisane uzroke i mogućnosti, bila su izložena na vidna mjesta, a svi učesnici/e su imali pravo na stablo dopisati sve što su smatrali potrebnim. Na taj su način prethodno identificirani problemi, uzroci i mogućnosti tematskih grupa obogaćeni doprinosom svih učesnika/ca dijaloga. Sesija je bila iznimno interaktivna i upotpunila je rad svake tematske grupe.

Sesija IV – Željeni rezultati i ciljevi

U četvrtoj sesiji tematske grupe su, uzimajući u obzir sugestije i doprinose prikupljene tokom treće sesije, oblikovale željene ciljeve i rezultate za svaki identificirani problem. Na samom kraju četvrte sesije održane su prezentacije svake tematske grupe, pri čemu su svi prisutni imali priliku čuti šta su grupe prepoznale kao ključne probleme mladih, koji su uzroci tih problema te koje su ciljeve i rezultate grupe postavile, što će biti predstavljeno u nastavku izvještaja.

2. PROBLEMI, CILJEVI, REZULTATI I PREPORUKE

2.1. OBLAST: RAD, ZAPOŠLJAVANJE I PREDUZETNIŠTVO MLADIH

Grupa za rad, zapošljavanje i preduzetništvo mladih identificirala je pet prioriternih problema mladih u ovoj oblasti.

Problem 1: nepostojanje, neefikasnost i nedostatak izdvajanja finansijskih sredstava za programe samozapošljavanja mladih.

Cilj: unaprijediti postojeće i kreirati nove programe samozapošljavanja, koji neće biti temeljeni na neefikasnim mjerama, već na poticanju samozapošljavanja ili zapošljavanja mladih, ali u realnom (privrednom) sektoru, uz najveći mogući nivo transparentnosti i osiguravanja mentorske i savjetodavne podrške tim mladim ljudima.

Rezultati:

1. osigurana veća sredstva u budžetima nadležnih institucija za kreiranje i unapređenje programa samozapošljavanja mladih pravilnom preraspodjelom postojećih sredstava za ovu namjenu, ali i iz drugih dijelova budžeta koji se odnose na oblasti mladih;
2. kreirani posebni programi za poticanje omladinskog preduzetništva;
2. uspostavljen sistem za praćenje i procjenu uspješnosti provođenja programa;
4. jedinstvena baza podataka, koja sadrži sve informacije o svim programima samozapošljavanja i zapošljavanja institucija i nevladinog sektora.

Preporuke:

1. pravilnom raspodjelom i drugih dijelova budžeta za mlade u različitim institucijama ka programima samozapošljavanja postaviti trend usmjerenja sredstava ka samozapošljavanju mladih;
2. obavezati institucije na pripremu redovnih izvještaja o napretku u oblasti samozapošljavanja i zapošljavanja mladih, koji bi se dostavljali ministarstvima i Parlamentu FBiH na uvid i usvajanje, te bili dostupni široj javnosti putem javnog objavljivanja;
3. staviti mladima na raspolaganje slobodne poslovne prostore u vlasništvu lokalnih zajednica pod povoljnim uvjetima, formirati poslovne inkubatore i učiniti ih široko dostupnim.

Problem 2: neadekvatan, nedovoljno razvijen i neujednačen savjetodavni program za nezaposlene mlade osobe, te nepostojanje koordinacije između institucija vlasti i nepostojanje međusektoralne saradnje.

Cilj: osigurati mladima posebno prilagođen pristup informacijama o programima

zapošljavanja i samozapošljavanja te savjetodavnu pomoć nezaposlenim mladim ljudima jačanjem kapaciteta institucija, njihovu međusobnu koordinaciju i međusektoralnu saradnju, koja treba prepoznati nevladine organizacije kao odlične pružaoce ovih usluga, a vremenom i realni, privatni sektor.

Rezultati:

1. osigurana sredstva putem Federalnih i međunarodnih projekata za unapređenje infrastrukture i formiranje novih "savjetodavnih centara" za mlade pri službama za zapošljavanje / biroima;
2. uspostavljen sistem edukacije zaposlenih u JSZ-u i ocjenjivanje njihovog rada;
3. razvijen sistem online savjetovanja;
4. povećana informiranost mladih o aktivnim mjerama zapošljavanja.

Preporuke:

1. kvalitetno obrazovanje i trening, uz programe usmjerene ka podržavanju mladih da razviju svoje sposobnosti, ispune vlastiti potencijal, rade i budu aktivni članovi društva;
2. unapređenjem sistema karijerne orijentacije u JZS-u jačati ulogu posrednika u procesu zapošljavanja i time utjecati na nedostatke prilagođenosti obrazovnog sektora tržištu rada i uspostavljanje standarda savjetodavnog rada u JSZ FBiH.

Problem 3: nepostojanje zakonskog okvira za socijalno preduzetništvo.

Cilj: prepoznati socijalno preduzetništvo kao mogućnost rješavanja društvenih problema upotrebom preduzetničkih principa i donijeti zakonski okvir koji omogućava razvoj socijalnog preduzetništva.

Rezultati:

1. usvojen temeljan, sveobuhvatan i na dobrim praksama baziran zakon, koji će regulirati socijalno preduzetništvo u FBiH;
2. zakon o socijalnom preduzetništvu prepoznaje mlade kao populaciju s posebnim statusom i prioritetima u procesu zapošljavanja.

Preporuke

Potrebno je predvidjeti i provesti aktivnosti promocije, kako bi socijalno / društveno preduzetništvo dobilo pažnju i značaj koji zaslužuje kao efektivan i efikasan odgovor na loš kvalitet života mladih ljudi. Jedan od ključnih preduvjeta za razvoj socijalnog preduzetništva jeste saradnja i partnerstvo između institucija, odnosno lokalnih samouprava, preduzetnika, tj. poslovnih sektora i nevladinih organizacija. Samo ovakvim pristupom mogu se postići pomak i rezultati te, na kraju, pomoć i zaposlenje za sve one ranjive grupe (mlade) koje svoj izlaz mogu naći kroz socijalno preduzetničke modele.

Problem 4: nepostojanje zakonskih olakšica za zapošljavanje i samozapošljavanje mladih i nepovoljna zakonska rješenja za poslovanje.

Cilj: donijeti nedostajuću legislativu u oblasti zapošljavanja mladih te izmjene i dopune postojećih, koje će predvidjeti olakšice za prve poslodavce mladih i osloboditi ih visokih doprinosa i stimulirati kompanije za zapošljavanje mladih osoba.

Rezultati:

1. donesen zakon o olakšicama za zapošljavanje i samozapošljavanje mladih ili

2. smanjeni porezi i doprinosi na plaće novozaposlenih u prvom periodu rada;
3. determiniran sistem poreznih olakšica za zapošljavanje mladih osoba u kompanijama u BiH;
4. ukinuta taksa za prvo osnivanje, kao i upis dijelova privrednog društva ili drugog subjekta upisa;
5. ukinute administrativne takse i smanjene notarske naknade;
6. umanjen opći minimum notarske usluge koja se odnosi na notarsku obradu osnivačkih akata privrednih društava, ustanova i ostalih poslovnih subjekata koji se osnivaju;
7. centraliziran sistem registracije biznisa i skraćen rok registracije na period od jedan do tri dana;
8. uspostavljen sistem poreskih olakšica i na druge vidove nameta, npr. na administrativne takse i sl.

Preporuke

Najveće porezno opterećenje pri vođenju vlastitog biznisa ne odnosi se na fiskalne, već parafiskalne namete, tačnije doprinose. Doprinosi koje jedan zaposleni radnik u Bosni i Hercegovini uplaćuje državi među najvišima su u svijetu, tačnije na 19. mjestu od 114 zemalja obuhvaćenih istraživanjem globalne revizorske mreže KPMG. Bez obzira na to je li biznis ostvarivao dobit ili obavljao bilo kakvu poslovnu aktivnost u prvim mjesecima registracije, vlasnik biznisa je dužan izmiriti nastale obaveze po ovom osnovu. Usljed nedostatka finansijskih izvora, mlade osobe nemaju inicijativu da osnivaju biznis zbog obaveza koje ih čekaju. Zbog toga je potrebno uspostaviti minimalni "grace" period od tri mjeseca za mlade osobe koji prvi put registriju biznis, a u okviru ovog perioda bile bi oslobođene plaćanja obaveza po osnovu doprinosa i ostalih parafiskalnih nameta.

Problem 5: neadekvatna provedba Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom.

Cilj: uskladiti Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom s postojećim i novim zakonskim rješenjima o zapošljavanju mladih, te posebnu pažnju kroz određene dijelove programa za samozapošljavanje dati mladima koji nisu dijelom sistema obrazovanja i tržišta rada te osjetljivim grupama mladih.

Rezultati:

1. Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom ima stvarnu primjenu na terenu;
2. povećan nadzor nad raspodjelom sredstava Fonda uspostavljenog u skladu sa Zakonom;
3. Fond dostupan i za poslodavce i za osobe s invaliditetom tokom cijele godine.

Preporuke:

1. raditi na promociji Zakona, Fonda te mogućnostima koje će biti usmjerene prema poslodavcima, privrednicima i drugim subjektima uključenim u problematiku;
2. raditi na povećanju nadzora pri raspodjeli sredstava i javnih poziva Fonda.

Dodatne napomene! Dvodnevni rad grupe koja je radila na identificiranju problema u oblasti rada, zapošljavanja i preduzetništva mladih ukazao je većinom na poznate uzroke teškog položaja mladih na tržištu rada: teška ekonomska situacija, zastario i nefunkcionalan obrazovni sistem, korupcija pri zapošljavanju u javnom sektoru, pasivnost mladih, nepostojanje poticaja i olakšica koji bi pomogli poslodavcima pri

zapošljavaju mladih te nedostatak informacija u vezi s funkcioniranjem i situacijom na tržištu rada. Iako se od institucija vlasti očekuje rješavanje problema nezaposlenosti mladih, rezultati na terenu ukazuju na postojanje paradoksa da "što se više troši u javnim službama za zapošljavanje, to je veća stopa nezaposlenosti". Navedeno potkrepljuju i projekti zapošljavanja mladih od Zavoda za zapošljavanje, a koji govore o tome da su mladi zaposleni samo dok traje finansiranje njihovog zapošljavanja od države. Nakon što finansiranje stane, poslodavac daje otkaz mladim osobama.

Kombinirajući njihova mišljenja i zaključke do kojih su došli kao radna grupa, dolazimo do hipoteze da za zapošljavanje mladih nisu nužno potrebni stimulansi, već olakšice, ali i obimna reforma kad je u pitanju povezanost obrazovnih struktura s tržištem rada. Također, bitno je dodati da usljed ogromnih budžetskih deficita vlasti nemaju na raspolaganju aktivne, budžetski podržane mehanizme obračuna s problematikom nezaposlenosti mladih. Tako, npr., Tuzlanski kanton, koji je kanton broj jedan kada je u pitanju broj nezaposlenih mladih (najveći broj učesnika/ca radne grupe dolazio je ispred TK), ima ukupno 109 miliona KM deficita, za koje još uvijek nije našao načina da ih riješi. U takvoj situaciji vlasti su neminovno osuđene na primjenu pasivnih budžetskih rješenja, koje se ogledaju u deregulaciji tržišta rada, odnosno uklanjanju barijera za zapošljavanje mladih.

Olakšice bi, pored lakšeg pristupa mladim tržištu rada, znatno smanjile pritisak koji mladi imaju pri pokretanju vlastitih biznisa (obrta i d.o.o. preduzeća). Federacija, umjesto aktivne, treba primijeniti proaktivnu politiku zapošljavanja mladih, koja podrazumijeva odstupanje od određenih okvira poslovanja kada je riječ o mladima (ublažavanje radnih propisa pri zapošljavanju, presedan pri politikama minimalne nadnice, "grace" period za uplatu doprinosa i poreza pri otvaranju biznisa, reforme obrazovanja i slično).

Sveobuhvatno je potrebno promovirati ideju cjeloživotnog učenja i profesionalnog usmjeravanja kao životne nužnosti za uspješan ulazak u tržište rada te raditi na donošenju zakona o obrazovanju odraslih (u ovo nismo ulazili detaljno zbog nadležnosti), jer ne očekujemo skoriju reformu obrazovnog sistema koju svi članovi/ice vide kao veliku kočnicu, pa ove mjere mogu biti jako dobro prijelazno rješenje.

Generalno, do sada, programi vlasti ne djeluju kada je riječ o zapošljavanju. Ovo ukazuje na činjenicu da je osnovni problem vezan za strogo regulirano i nefleksibilno tržište rada, koje iznova kreira nove barijere za mlade pojedince da se zaposle. Shodno tome, ali i činjenici da su budžeti u FBiH već opterećeni problemima deficita, postavlja se pitanje možemo li "napasti" problem nezaposlenosti mladih suptilnijim, ekonomski liberalnijim rješenjima? To je moguće, i to prvenstveno olakšicama i deregulacijom, a ne stimulansima, na čemu već tradicionalno počiva ovdašnja ekonomska politika. Kao dokaz je navedeno nekoliko rješenja koja idu u pravcu kreiranja fleksibilnijeg i dosta jednostavnijeg tržišta rada za mlade u FBiH, a moguće ih je provesti u narednih pet godina. Ova rješenja se kreću od pojednostavljena procesa registracije biznisa, ukidanja bespotrebnih procedura i smanjivanja rokova pa sve do poreskih olakšica, reforme obrazovanja, te deregulacije u oblasti volontiranja. Navedena rješenja ne zahtijevaju dodatni budžetski angažman, već samo blagovremeni rad zakonodavne vlasti.

Predstavnici/e nevladinog sektora često su podvlačili i insistirali na problemu nefunkcionalnosti institucija i jedno od predloženih rješenja koje nije ušlo u ciljeve i rezultate za problem 2. je i donošenje zakonskog rješenja o bliskoj saradnji institucija /

biroa s nevladinim sektorom kao servisom o procesima samozapošljavanja i zapošljavanja mladih. Najbliže je mjerama vezanim za međusektoralnu saradnju, a odnosi se i direktno na "obavezu" institucija na saradnju, koja danas ne postoji ili je na jako neopipljivom nivou i ne polučuje konkretne rezultate, a argument je bio da se sve navedene mjere / rezultati mogu ispuniti ako se institucije obavežu jednim ovakvim zakonom.

Opće preporuke:

1. *veća budžetska izdvajanja;*
2. *transparentnost u procesima objavljivanja i dodjeljivanja sredstava;*
3. *program nadzora i praćenja;*
4. *koordinacija i usaglašavanje uloge različitih institucija koje su nadležne za ova pitanja;*
5. *međusektoralna saradnja, supsidijarnost nadležnosti.*

2.2. OBLAST: OBRAZOVANJE I NAUKA MLADIH

Grupa za obrazovanje i nauku mladih identificirala je pet prioriternih problema mladih u ovoj oblasti.

Problem 1: kurikulum i nastavni planovi i programi ne osiguravaju kompetencije za 21. stoljeće, neophodna su praktična i funkcionalna znanja i vještine.

Uzroci: nedefinirane vrijednosti; politički sistem BiH; fragmentiranost i heterogenost društva; konsocijacijsko i postkonfliktno društvo; zastarjele metode rada; neusklađenost s potrebnim kompetencijama za 21. stoljeće; manjak prostora za kreativnost i individualnost; nedostatna praksa.

Mogućnosti: ispitivanje, istraživanje i usklađivanje s potrebama i kompetencijama EU; izrada novih NPP-ova usklađenih s potrebama tržišta rada koji su zasnovani na ishodima učenja; usklađivanje normi s univerzalnim vrijednostima.

Cilj: donijeti preporuke za modernizaciju NPP-ova zasnovanim na ishodima učenja, potrebama tržišta, evropskih osam ključnih kompetencija te individualnim potrebama mladih ljudi.

Rezultati:

1. moderniziran NPP zasnovan na ishodima učenja, potrebama tržišta, evropskih osam ključnih kompetencija te individualnim potrebama mladih ljudi;
2. mladi nakon školovanja posjeduju potrebne kompetencije;
3. mladi su nakon školovanja potrebni tržištu rada;
4. nastavni planovi i programi omogućavaju potpunu inkluziju kroz razvijanje individualnih obrazovnih potreba.

Problem 2: nepostojanje sistema cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih; mladim ljudima nije omogućen sistem vrednovanja kompetencija stečenih van formalnog obrazovanja.

Uzroci: nedostatak resursa; neuspostavljen sistem vrednovanja; nepriznavanje neformalnog obrazovanja pri apliciranju za posao; nedostatak strateških dokumenata; neusklađenost cjeloživotnog učenja s potrebama (promjenama) na tržištu rada.

Mogućnosti: namicanje sredstava; ishodi učenja (znanja, vještine, kompetencije); usvajanje odgovarajućih mjera vrednovanja (diploma, sertifikat); donošenje kvalifikacijskog okvira usklađenog s EU standardima; izrada analiza u vezi sa stvarnom potrebom tržišta rada; apliciranje na međunarodne fondove.

Ciljevi:

1. donijeti smjernice za implementaciju Evropskog kvalifikacijskog okvira za cjeloživotno učenje;
2. FMON treba biti servis za implementaciju EKF-a kantonalnim ministarstvima obrazovanja.

Rezultati: mladima omogućen sistem vrednovanja kompetencija stečenih van formalnog obrazovanja prema evropskim standardima.

Problem 3: nepostojanje standarda i regulativa otežava rješavanje pitanja certifikacije, akreditacije i kontrole kvaliteta obrazovnih institucija te strateškog pogleda na obrazovanje.

Uzroci: nepostojanje nastavničkih standarda; nema standarda profesija; neusaglašenost regulativa FBiH u odnosu na kantone; nepostojanje pravnog okvira za certificiranje, akreditaciju i kontrolu u formalnom i neformalnom obrazovanju; neimplementacija dosadašnjih akata.

Mogućnosti: donijeti set standarda za nastavničku profesiju; implementirati dosadašnje akte; usaglasiti regulative na različitim nivoima; donijeti okvir za certificiranje, akreditaciju i kontrolu u formalnom i neformalnom obrazovanju.

Ciljevi:

1. izvršiti sveobuhvatnu analizu stanja srednjeg i visokog obrazovanja u pogledu standarda profesije i standarda kvaliteta;
2. usaglasiti standarde kvaliteta i standarde profesije na nivou FBiH;
3. FMON treba donijeti preporuke za standarde kvaliteta i standarde profesije na nivou FBiH;
4. FMON u saradnji s kantonalnim ministarstvima vrši inspeksijski nadzor nad donesenim preporukama.

Rezultati:

1. standardi kvaliteta i standardi profesije usaglašeni na nivou FBiH;
2. osjetan pomak u kvalitetu obrazovanja.

Problem 4: kvalitet obrazovanja nije holistički analiziran, definiran niti implementiran.

Uzroci: nedostatak analiza i statističkih podataka; zastario i neusklađen obrazovni sistem, didaktičke metode i sredstva; nepostojanje karijernog informiranja, savjetovanja i vođenja u formalnom i neformalnom obrazovanju; nizak kvalitet nivoa informatičke pismenosti; nepostojanje savjetovanja i sistema podrške za razvoj omladinskog poduzetništva; nedovoljno praktičnog znanja; nedovoljan kvalitet programa u oblasti prevencije ovisnosti, sprečavanja nasilničkog ponašanja i diskriminacije.

Mogućnosti: uvođenje dualnog sistema obrazovanja (teorija + praksa); usaglašavanje i unapređenje kurikuluma u skladu sa standardima EU; uvođenje karijernog informiranja, savjetovanja i vođenja kroz formalno i neformalno obrazovanje; masovna edukacija praktičara u nastavi u oblastima informacijskih tehnologija i preduzetništva; podmlađivanje kadra, didaktičkih metoda i sredstava; prikupljanje i analiza podataka; podizanje kompetencija nastavnog kadra u ranom prepoznavanju, mentorstvu i podršci omladinskog poduzetništva.

Ciljevi:

1. izvršiti istraživanje o mogućnostima uvođenja dodatne i kvalitetnije prakse u stručnim i općim srednjim školama u saradnji s realnim sektorom prema EU standardima;
2. analizirati mogućnosti kontinuirane prakse na visokoškolskim ustanovama i modusima priznavanja takve prakse kao staža u saradnji s realnim sektorom prema EU standardima;
3. kontinuirano usavršavanje praktičara u obrazovanju prema trendovima i potrebama u obrazovanju;
4. uvođenje sistema kontinuiranog karijernog informiranja, savjetovanja i vođenja kroz institucije formalnog i neformalnog obrazovanja;
5. provesti istraživanje kojim će se utvrditi objektivni, subjektivni i institucionalni uzroci nepohađanja i napuštanja školovanja.

Rezultati:

1. izvršena analiza o mogućnostima dodatne i kvalitetnije prakse u stručnim i općim srednjim školama i donesene preporuke prema kantonalnim ministarstvima i drugim resornim ministarstvima;
2. izvršena analiza o mogućnostima kontinuirane prakse na visokoškolskim ustanovama i modusima priznavanja takve prakse kao staža i donesene preporuke prema kantonalnim ministarstvima obrazovanja i drugim resornim ministarstvima;
3. praktičari se usavršavaju prema individualnim i strateškim potrebama;
4. razrađen sistem karijernog informiranja, savjetovanja i vođenja;
5. utvrđeni razlozi i donesene mjere za problem nepohađanja i napuštanja školovanja.

Problem 5: naučno djelovanje nije u dovoljnoj mjeri finansirano, promovirano, analizirano kao ni pravno definirano.

Uzroci: nedovoljna izdvajanja; sukob nadležnosti; kurikulum; mobilnost; nekompetentnost kadra koji radi s mladim naučnicima; nepostojanje preduvjeta za nauku; nezainteresiranost za razvoj nauke kod mladih.

Mogućnosti: povećanje izdvajanja za nauku; politički dogovor (definicija nadležnosti); koordinacija naučnih institucija i organizacija; izmjena / izrada novog kurikuluma; stvaranje preduvjeta za istraživačke razmjene – povezanost domaćih i stranih univerziteta; finansiranje dodatnih edukacija i usavršavanja kadrova; stvaranje granta za mlade naučnike; opremanje prostora i laboratorija; iniciranje i sufinansiranje naučnih radova kod mladih; revidiranje uloge univerzitetskih profesora.

Ciljevi:

1. kreirati fond za mlade naučnike;

2. povećati izdvajanja za nauku FMON-a;
3. istražiti izdvajanja za nauku na različitim nivoima te izraditi strategiju izdvajanja za nauku s preporukama za kantonalna ministarstva obrazovanja;
4. formirati agenciju za nauku na federalnom nivou.

Rezultati:

1. kreiran fond za mlade naučnike;
2. povećana izdvajanja za nauku u FMON-u za 5%;
3. izrađena strategija izdvajanja za nauku s preporukama za KMO;
4. formirana agencija za nauku na federalnom nivou.

Grupa je u svom radu koristila podatke iz sljedećih izvora:

- Na putu ka politici prema mladima FBiH. Analiza stanja i potreba mladih u FBiH 2013;
- Izveštaj "Razvijanje ključnih kompetencija u evropskim školama", Eurydice;
- Evropa 2020;
- Strateški pravci razvoja obrazovanja u Bosni i Hercegovini s planom implementiranja, 2008–2015 ("Službeni glasnik BiH", br. 30/3, 42/03, 81/07, 94/07 i 24/08), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine;
- Evropski kvalifikacijski okvir za cjeloživotno učenje;
- ISSA pedagoški standardi;
- Osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju; evropska iskustva i prakse;
- Sažetak Javne rasprave o reformi visokog obrazovanja ustavno-pravnih komisija oba doma Parlamentarne skupštine BiH;
- Informacija o stanju nauke u Federaciji Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke;
- Strategija razvoja nauke u BiH, Ministarstvo civilnih poslova BiH;
- Strategija razvoja nauke u FBiH, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke.

2.3. OBLAST: SOCIJALNA BRIGA MLADIH

Grupa za socijalnu brigu mladih identificirala je šest prioriternih problema mladih u ovoj oblasti i dva dodatna problema koja također smatraju važnima, ali za koje nisu radili detaljnije razrade.

Problem 1: neusklađenost zakonodavstva iz oblasti socijalne zaštite na nivou svih kantona u FBiH, što ima implikacije na nejednako ostvarenje zakonom predviđenih prava na nivou svih kantona.

Uzroci: nedostatak finansijskih sredstava za podjednaku implementaciju postojećih mjera socijalne zaštite na nivou svih kantona; neadekvatno preciziranje nadležnosti iz domena socijalne zaštite između nadležnih kantonalnih ministarstava i Federalnog ministarstva za ljudska prava i izbjeglice; nadležnost iz domena provedbe socijalne zaštite imaju kantoni.

Mogućnosti: jednoobraznost legislative iz oblasti socijalne zaštite na nivou svih kantona FBiH; planiranje finansijskih sredstava prema potrebama kantona; izmjena i dopuna postojeće zakonske regulative unoseći u nju odredbe koje se odnose na vršenje nadzora nad provedbom kantonalnih propisa.

Ciljevi:

1. uskladiti pravnu regulativu na nivou svih kantona u skladu sa zakonskom regulativom koja je na nivou FBiH;
2. izjednačiti prava i naknade mladih u oblasti socijalne i dječije zaštite u cijeloj FBiH.

Rezultati:

1. pravna regulativa iz oblasti socijalne zaštite razdvojena na više odvojenih zakona koji zasebno tretiraju sljedeće oblasti: zakon o osnovama socijalne zaštite, zakon koji regulira prava i zaštitu civilnih žrtava rata, te zakon koji regulira prava porodica s djecom;
2. pravna regulativa usklađena na nivou svih deset kantona;
3. izjednačene naknade i prava mladih u oblasti socijalne zaštite u cijeloj FBiH.

Preporuke:

1. donijeti zasebne zakone koji tretiraju specifične sekcije unutar pojma socijalna zaštita: zakon o osnovama socijalne zaštite, zakon koji regulira prava i zaštitu civilnih žrtava rata, te zakon koji regulira prava porodica s djecom:
 - ✓ **razdjela postojećeg zakona na manje, gore opisane sekcije već je u procesu izrade prijedloga zakonskih rješenja;**
2. Federalna vlada na čelu s nadležnim ministarstvom može i treba izdati preporuke i direktive da se novi zakonski propisi primjenjuju u svim kantonima s jasno definiranim minimalnim mjerama socijalne zaštite koje trebaju biti dostupne mladima (i ostalim građanima) na području cijele FBiH;
3. novodoneseni pravni propisi trebaju sadržavati kaznene odredbe za javne ustanove, nadležna kantonalna ministarstva i agencije te odgovorna lica koja ne poštuju minimalni predviđeni set usluga koje trebaju biti dostupne građanima na području cijele FBiH.

Problem 2: nedostatak preventivnih programa za mlade u domenu socijalne zaštite.

Uzroci: nepostojanje strategije iz oblasti socijalne zaštite; nepostojanje predviđenog budžeta za segment provedbe preventivnih programa; nepostojanje sistemskih rješenja za preventivno djelovanje; loša informiranost društva o važnosti preventivnih programa i njihovoj uspješnosti.

Mogućnosti: partnerstvo između vladinog, nevladinog i poslovnog sektora; volontiranje i učešće mladih u stanju socijalne potrebe u lokalnim organizacijama (besplatno); međusektorska saradnja na svim nivoima vlasti u skladu s postojećim i novodonesenim protokolima; usvajanje uspješnih programa za preventivno djelovanje iz nevladinog sektora u strukturama službi za socijalnu zaštitu i centrima za socijalni rad; mogućnost praktične edukacije / rada studenata u programima prevencije.

Ciljevi:

1. uspostaviti partnerstvo vladinog, poslovnog i nevladinog sektora;
 - 1.1. evaluirati i identificirati uspješne programe prevencije iz domena socijalne zaštite koji bi se koristili kao primjeri dobre prakse te implementirali u lokalnim zajednicama širom FBiH;
2. jačati kapacitete svih uključenih strana u domenu socijalne zaštite mladih (lokalne / kantonalne vlasti, javne ustanove, obrazovne institucije, NVO sektor);
 - 2.1. uspostaviti partnerstvo obrazovnih ustanova i NVO sektora.

Rezultati:

1. uspostavljeno partnerstvo na svim nivoima vlasti između vladinog, poslovnog i nevladinog sektora;
 - 1.1. potpisani sporazumi i protokoli o saradnji na svim nivoima vlasti (lokalni, kantonalni, federalni) s nevladinim sektorom;
 - 1.2. identificirani uspješni programi prevencije u domenu socijalne zaštite;
 - 1.3. šira implementacija prepoznatih kvalitetnih programa prevencije;
2. ojačani kapaciteti svih uključenih strana u domenu socijalne zaštite.

Preporuke:

1. otvaranje javnih ustanova prema organizacijama civilnog društva kroz sporazume i protokole o saradnji;
 - 1.1. sporazumi i protokoli o saradnji trebaju sadržavati jasno definirane obaveze i odgovornosti svih uključenih strana, te precizirati koji programi, u kojem kontekstu i za koju ciljnu grupu se mogu implementirati;
 - 1.2. zajednička evaluacija postojećih programa prevencije u domenu socijalne zaštite:
 - ✓ evaluacija postojećih programa prevencije predstavlja drugi korak u izgradnji preventivnog pristupa domenu socijalne zaštite;
 - 1.3. identificirane uspješne programe prevencije implementirati u više lokalnih zajednica koristeći znanja i ekspertizu osoba iz nevladinog sektora koje su provodile uspješne programe;
2. edukacija uposlenih kadrova u službama socijalne zaštite, tehničko i tehnološko unapređenje rada u postojećim službama, kreiranje važnih baza podataka, upravljanje programima prevencije po principima efikasnosti i efektivnosti.

Problem 3: nepovoljni uvjeti življenja mladih s onesposobljenjima u zajednici.

Uzroci: tehnička i arhitektonska nepristupačnost ustanova; nefleksibilnost i needuciranost u tretiranju mladih osoba s invaliditetom; needuciranost profesionalnog osoblja u procesu inkluzije.

Mogućnosti: arhitektonski olakšan pristup ustanovama; treninzi i edukacije za profesionalno osoblje koje radi s mladim osobama s invaliditetom; mogućnost prekvalifikacije mladih osoba s invaliditetom za zanimanja koja su potrebna tržištu rada; medijske kampanje o mogućnostima edukacije i stručnog usavršavanja za osobe s invaliditetom.

Komentari: prilagođeni udžbenici i nastavna sredstva; korištenje asistativne tehnologije u nastavi; orijentacija i mobilitet za slijepe mlade osobe; edukacija osoba bez poteškoća s ciljem destigmatizacije; upošljavanje stručnog osoblja u nastavi za rad s osobama s onesposobljenjima (edukatori-rehabilitatori, logopedi, psiholozi, terapeuti...).

Ciljevi:

1. unaprijediti uvjete života mladih s onesposobljenjem u zajednici na nivou svih domena obuhvaćenih Strategijom o izjednačavanju mogućnosti osoba s invaliditetom u FBiH (2011–2015);
 - 1.1. uskladiti terminologiju u svim propisima u FBiH;
 - 1.2. unaprijediti socijalnu inkluziju mladih.

Rezultati:

1. unaprijeđeni uvjeti života mladih s onesposobljenjem u zajednici na nivou svih domena obuhvaćenih Strategijom o izjednačavanju mogućnosti osoba s invaliditetom u FBiH (2011–2015);
 - 1.1. usklađena terminologija u svim propisima u FBiH;
 - 1.2. unaprijeđena socijalna inkluzija mladih.

Preporuke:

1. Strategija o izjednačavanju mogućnosti osoba s invaliditetom u FBiH (2011–2015) predviđa niz mjera iz različitih domena koje se trebaju provesti kako bi se ostvarili željeni rezultati;
 - 1.1. na nivou struke napraviti cenzus o terminologiji koja je odgovarajuća i u skladu s najnovijim naučnim saznanjima kako bi se ista ugradila u zakonsku regulative (javne tribune, skupovi, okrugli stolovi, pregledni naučni članci, analiza postojeće aktualne literature);
 - 1.2. stvoriti preduvjete za kvalitetnu inkluziju mladih u zajednicu kroz provedbu odredbi iz Strategije o izjednačavanju mogućnosti osoba s invaliditetom u FBiH (2011–2015).

Problem 4: plaćanje upisnina na državne visokoškolske ustanove za mlade u stanju socijalne potrebe na nivou FBiH.

Uzroci: oslobađanje od plaćanja upisnina za mlade iz porodica poginulih boraca; kriteriji za oslobađanje od upisnina nisu u skladu s kriterijima na osnovu kojih se određuju nivoi socijalne ugroženosti ili stanja socijalne potrebe.

Mogućnosti: mladi u stanju socijalne potrebe prestaju biti "socijalni slučajevi" i teret države stvaranjem boljih preduvjeta za zaposlenje završetkom visokoškolskog obrazovanja; njihove porodice i potomci imat će manju vjerovatnost da postanu "socijalni slučajevi", čime se prekida krug socijalne ugroženosti.

Ciljevi:

1. omogućiti mladima u stanju socijalne potrebe veći broj stipendija za školovanje;
2. definirati kriterije prema kojima se mladi u stanju socijalne potrebe djelomično ili u potpunosti oslobađaju plaćanja školarine tokom studija.

Rezultati:

1. mladima u stanju socijalne potrebe omogućen veći broj stipendija za školovanje od nadležnih lokalnih, kantonalnih i federalnih nivoa;
2. na nivou svih kantona i lokalnih zajednica definirani i usaglašeni kriteriji prema kojima mladi u stanju socijalne potrebe mogu biti djelomično ili u potpunosti oslobođeni plaćanja školarina tokom studija.

Preporuke:

1. na nivou FBiH uspostaviti fond za stipendiranje studenata u stanju socijalne potrebe da bi im se omogućilo lakše školovanje na javnim fakultetima:
 - ✓ fond za stipendiranje treba biti odvojen od fonda za stipendiranje nadležnih ministarstava obrazovanja i treba biti namijenjen isključivo mladima u stanju socijalne potrebe;
2. uspostaviti kriterije koje studenti u stanju socijalne potrebe trebaju ispunjavati kako bi mogli aplicirati za stipendije:

- ✓ kriteriji trebaju biti ujednačeni i vrijediti na prostoru cijele FBiH;
- ✓ kriteriji trebaju biti odvojeni od kriterija koji se odnose na stipendije koje daje nadležno ministarstvo obrazovanja.

Problem 5: nedovoljno stambeno zbrinjavanje mladih pod povoljnijim finansijskim mogućnostima.

Uzroci: finansijska nesamostalnost mladih dovodi do problema u osamostaljivanju mladih i kreiranja vlastitih domaćinstava; visoke kamatne stope na dugoročne stambene kredite.

Mogućnosti: granicu za tretiranje osobe "mladom" pomjeriti s 30 na 35 godina starosti pri rješavanju stambenog pitanja; snižene kamatne stope za osobe do 35 godina starosti na dugoročne stambene kredite koje može izdavati neka državna banka ili ustanova za brigu o socijalnoj zaštiti mladih.

Cilj: unaprijediti uvjete za mlade u cilju rješavanja problema iz domena stambene politike.

Rezultat: unaprijeđeni uvjeti za mlade u cilju rješavanja problema iz domena stambene politike.

Preporuke:

- 1.1. povećati promociju mogućnosti povrata poreza na dohodak kod stambenih kredita;
- 1.2. omogućiti povoljne stambene kredite pod jednakim uvjetima za mlade na nivou cijele FBiH;
- 1.3. uspostaviti poseban grant za izgradnju, koji bi kantoni i / ili lokalne zajednice mogli koristiti za izgradnju stambenih jedinica, a koje bi pod povoljnijim uvjetima mogli kupovati mladi koji prvi put rješavaju stambeni problem.

Problem 6: nezbrinutost mladih bez roditeljskog staranja nakon stjecanja punoljetstva.

Uzroci: postojeća zakonska regulativa ne dotiče mlade bez roditeljskog staranja nakon što oni napune 18 godina; usluge socijalne brige za mlade iz ove kategorije ne postoje nakon što oni postanu punoljetni.

Mogućnosti: promjena zakonske regulative – uvrštavanje mladih bez roditeljskog staranja u sistem socijalne brige i nakon punoljetstva; definiranje seta usluga iz domena socijalne zaštite koje bi ovi mladi mogli koristiti.

Cilj: pružanje mogućnosti za privremeno zbrinjavanje mladih bez roditeljskog staranja nakon punoljetstva.

Rezultati: omogućeno privremeno zbrinjavanje mladih bez roditeljskog staranja nakon punoljetstva.

Preporuke:

1.1. stvaranje sistema podrške mladima bez roditeljskog staranja u sistemu i nakon napuštanja sistema socijalne zaštite, a u skladu s Politikom zaštite djece bez roditeljskog staranja i porodica pod rizikom od razdvajanja (2006–2016) i sa Strategijom o deinstitutionalizaciji (2014–2020);

1.2. prilagoditi zakonski okvir koji tretira mlade osobe koje izlaze iz sistema socijalne zaštite na način da im se omogući set usluga iz domena socijalne zaštite koje mogu koristiti i po navršenju punoljetstva.

Dodatne napomene! Radna grupa je detektirala još dva problema koja smatra važnima, a koja nisu iz domena nadležnosti Federalnog ministarstva za ljudska prava i izbjeglice:

- omogućiti mladim osobama u stanju socijalne potrebe pripravnički staž i stjecanje prvog radnog iskustva – tema: zapošljavanje i poduzetništvo;
- uvrštavanje edukacije iz domena prve pomoći u kurikulum obrazovnih ustanova – tema: obrazovanje.

2.4. OBLAST: ZDRAVSTVENA ZAŠTITA MLADIH

Grupa za zdravstvenu zaštitu mladih identificirala je četiri prioritetna problema mladih u ovoj oblasti.

Problem 1: mladi FBiH nemaju dovoljno kvalitetnih i provjerenih informacija o zdravlju, te o pravima i mogućnostima na zdravstvenu zaštitu.

Cilj: osigurati dovoljno kvalitetnih i provjerenih informacija o zdravlju, te o pravima i mogućnostima na zdravstvenu zaštitu.

Rezultati:

1. poboljšani i unaprijeđeni pristup informacijama mladih o zdravlju, te o pravima i mogućnostima na zdravstvenu zaštitu;
2. osnaženi kapaciteti drugih sektora o pitanju zdravlja mladih.

Preporuke:

1. kreirati jedinstven web-portal za mlade na nivou FBiH koji će, između ostalog, sadržavati informacije koje se tiču zdravstvene zaštite mladih u FBiH;
2. kreirati infografik koji će sadržavati informacije o mogućnostima za zdravstvenu zaštitu mladih, te o pristupu zdravstvenoj zaštiti za mlade, te promovirati ga;
3. educirati stručne osobe iz drugih ministarstava i institucija o pitanjima zdravlja mladih koji mogu pomoći u informiranju mladih o zdravlju;
4. umrežavati i koordinirati aktivnosti između ministarstava i institucija o pitanju zdravlja mladih.

Problem 2: nedovoljan broj promotivno-preventivnih programa specifično namijenjenih mladima, usmjerenih na suzbijanje faktora rizika (alkoholizam, narkomanija, pušenje, kockanje, loša ishrana, ovisnost o internetu itd.).

Cilj: povećati broj kvalitetnih promotivno-preventivnih programa specifično namijenjenih mladima, usmjerenih na suzbijanje faktora rizika.

Rezultati:

1. unaprijeđeni kapaciteti stručnjaka/inja za izradu i provedbu promotivno-preventivnih programa;
2. poboljšana saradnja različitih nivoa vlasti kod provođenja promotivno-preventivnih programa;
3. iznađena dodatna sredstva za finansiranje preventivnih mjera.

Preporuke:

1. obučiti stručnjake/inje iz oblasti zdravstva za izradu i provođenje promotivno-preventivnih programa;
2. poboljšati komunikaciju između kantonalnih ministarstava i drugih institucija koje bi bile uključene u promotivno-preventivne programe;
3. iznaći sredstva iz poreza koje FBiH dobija od Lutrije BiH, akciza na duhanske proizvode i alkohol (u toku 2014. iznos akciza iznosio 130 miliona KM za FBiH), te poreza od rada kladionica.

Problem 3: nedostatak prijateljskog pristupa prilagođenog prema mladima u postojećim institucijama koje rade s mladima.

Cilj: osigurati prijateljski pristup prilagođen mladima u postojećim institucijama koje rade s mladima.

Rezultati:

1. povećan senzibilitet medicinskog i drugog osoblja koje se bavi prenošenjem informacija o zdravlju i pružanjem zdravstvenih usluga mladima;
2. akreditirane zdravstvene institucije za pružanje zdravstvenih usluga mladima.

Preporuke:

1. educirati medicinsko i drugo osoblje koje se bavi prenošenjem informacija o zdravlju, s ciljem povećanog senzibiliteta prema mladima;
2. izraditi standarde za akreditaciju zdravstvenih institucija;
3. promovirati mogućnosti akreditiranja zdravstvenih institucija;
4. izraditi pravila i procedure za akreditaciju zdravstvenih institucija.

Problem 4: nedostatak formalne i neformalne edukacije mladih u FBiH o zdravlju.

Cilj: osigurati formalne i neformalne edukacije mladih o zdravlju.

Rezultati:

1. promovirani pozitivni primjeri prakse određenih kantona u oblasti zdravlja mladih i zdravih stilova života (primjer Kantona Sarajevo, gdje u osnovnim školama postoji predmet Zdravi stilovi života od petog do devetog razreda);
2. osiguran proaktivni pristup u informiranju i edukaciji mladih o zdravlju od medija;
3. osigurano adekvatno neformalno obrazovanje mladih u saradnji nevladinog sektora i Vlade FBiH.

Preporuke:

1. u koordinaciji Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke i Federalnog ministarstva zdravstva zagovarati uvođenje predmeta Zdravi stilovi života i u drugim kantonima u

FBiH;

2. izraditi jedinstven model kurikuluma za predmet Zdravi stilovi života u FBiH.

Osiguran proaktivni pristup u informiranju i edukaciji mladih o zdravlju od medija;

3. educirati medije o zdravlju mladih kroz različite seminare i sl.;

4. povećati broj transfera za organizacije koje se bave pitanjima zdravlja mladih;

5. povećati broj neformalnih obuka za mlade u školama (osnovnim i srednjim) u saradnji vladinog i nevladinog sektora kad je riječ o zdravlju, prevenciji i svijesti o faktorima rizika.

Dodatne napomene! U vezi s prvim problemom, neinformiranosti mladih, učesnici/e radne grupe dotakli su se problema neinformiranosti mladih o seksualnom i reproduktivnom zdravlju, te je potrebno povećati informiranje i edukaciju iz ove oblasti kroz info centre. Potrebno je promovirati zdravlje mladih i među mladima s invaliditetom, a tu promociju potrebno je prilagoditi (npr. Brajevo pismo, znakovni jezik, uvećani crni otisak i sl.). Mladi nisu dovoljno svjesni odgovornosti za vlastito zdravlje, jer su oni grupacija koja se generalno smatra zdravom, pa pretpostavljamo da su mladi svjesni toga manje i zabrinuti za svoje zdravlje. Potrebno je povećati broj info centara za mlade u nevladinom sektoru koji se tiču promoviranja zdravih stilova života, prevencije, te informiranja o mogućnostima koje nudi zdravstvena zaštita. Potrebno je raditi ne samo na informiranju mladih, već i njihovih roditelja / staratelja / porodica o prevenciji i zdravim stilovima života koji će doprinijeti zdravlju mladih.

Govoreći o faktorima rizika („bolje spriječiti nego liječiti“), potrebno je promovirati prevenciju od rizika, te zdrave stilove života još od obdaništa. Ako mala djeca razviju svijest o štetnosti faktora rizika (pušenja, alkohola itd.), manje je vjerovatno da će kao mladi ljudi posegnuti za porocima koji će narušiti njihovo zdravlje. Grupa smatra da se o mladima ne može pričati ako se u obzir ne uzmu i mala djeca koja će jednog dana postati mladi. S djecom je potrebno raditi kako bi se ona razvila u zdrave i uspješne mlade ljude, te su ove dvije kategorije neodvojive u kontekstu zdravlja. Grupa smatra da je potrebno napraviti bolji link, tj. poveznicu između djece i mladih kad je riječ o zdravlju. Također, unutar grupe mladih grupa smatra da nije moguće imati isti pristup mladima od 15 do 24 godine i mladima od 25 do 30 godina. Prva grupa ima svoje specifične potrebe, kao i druga grupa, i potrebno im je osigurati adekvatan pristup i tretman.

Potrebno je uključiti mlade doktore/ice i mlade medicinske tehničare/ke srednje stručne spreme u informiranje mladih i u promotivno-preventivne programe namijenjene mladima, budući da su oni generacijski bliži mladima, pa postoji velika šansa da će mladi više vjerovati svojim vršnjacima/kinjama i otvoriti im se (peer edukacija). Mladim doktorima/cama i tehničarima/kama bi ovo mogli biti praksa i radno iskustvo dok su još nezaposleni, a mladi bi dobili kvalitetne i vjerodostojne informacije.

Usluge iz oblasti mentalnog zdravlja trebaju imati poseban fokus na mlade, jer postoji povećana potreba za ovim zdravstvenim uslugama kod mlade populacije.

Mlade osobe s invaliditetom nemaju dovoljno, pa i nikako mogućnosti za studiranje na visokoškolskim ustanovama, budući da nemaju adekvatan prilaz visokoškolskim ustanovama, kao ni prilagođen nastavni plan i program za invalidna lica, s različitim invaliditetom (obrazovanje za slijepa i slabovidna lica, gluhoonijema lica, lica s cerebralnom paralizom itd.). Također, invalidne osobe, pa tako i mladi, nemaju adekvatne prilaze ni u javnom prijevozu (autobusi – lokalni i međugradski, te tramvaji i

trolejbusi u Kantonu Sarajevo itd.).

Jedna od sugestija bila je i uvođenje prve pomoći u nastavni plan i program u osnovnim i srednjim školama, kroz saradnju s Crvenim križom. Na društvenim mrežama prisutna je promocija ove ideje od lokalnih i kantonalnih crvenih križeva u FBiH. Radna grupa je na ovu ideju komentirala da je dovoljno uvesti predmet Zdravi stilovi života, u okviru kojeg se može raditi i na edukaciji o prvoj pomoći. U ovoj sesiji mladi su govorili o potrebi povećanja svijesti o poznavanju svoje krvne grupe, te razvijanju svijesti mladih o darivanju krvi.

2.5. OBLAST: SIGURNOST MLADIH

Grupa za sigurnost mladih identificirala je pet prioriternih problema mladih u ovoj oblasti.

Problem 1: mladi su žrtve i počinitelji krivičnih djela.

Pojašnjenje problema: nasilje među mladima; problem vršnjačkog nasilja; izloženost nasilju kao normalnom načinu ispoljavanja stavova; mladi, posebno djevojke i mlade žene kao žrtve seksualnog iskorištavanja maloljetnička delinkvencija, problem maloljetničke delinkvencije – na koji način je suzbiti u dopuštenim zakonskim okvirima; nasilje među vršnjacima. S obzirom na to da su mladi i žrtve i počinioci **gotovo svih** oblika krivičnih djela, učesnici nisu mogli niti htjeli izdvojiti neke kao posebne. Međutim, predloženi ciljevi, rezultati i mogućnosti ne isključuju niti jedan oblik krivičnog djela (i prekršaja kada je to u nadležnosti FBiH), što znači da pored krvnih delikata, krađa, razbojništva i drugih, „češćih“, ili u društvu izraženijih i vidljivijih krivičnih djela, u prvi problem spadaju i maloljetnička delinkvencija, vršnjačko nasilje, seksualno nasilje, terorizam, odlazak na strana ratišta.

Uzroci: loša socio-ekonomska situacija u zemlji; porodične i lične prilike.

Cilj: podići svijest mladih ljudi o posljedicama činjenja krivičnih djela.

Rezultat: smanjen broj mladih počinitelja i žrtava krivičnih djela.

Preporuke:

1. preporuke za resocijalizaciju nadležnim institucijama;
2. obuka policijskih službenika;
3. preventivne kampanje;
4. dani otvorenih vrata;
5. javne tribine;
6. edukacija mladih o posljedicama činjenja krivičnih djela;
7. saradnja s organizacijama civilnog društva.

Problem 2: mladi su nepovjerljivi prema policijskim i pravosudnim strukturama.

Pojašnjenje problema: odnos policije i mladih; podići svijest mladih o posljedicama činjenja krivičnih djela; kvalitet provođenja RPZ-a; podići nivo povjerenja u policijske strukture vlasti; povećati sigurnost mladih.

Uzroci:

1. netransparentnost cjelokupnog sistema vlasti;
2. hiperprodukcija nestručnog kadra;
3. loše socijalne i političke prilike.

Cilj: ojačati povjerenje u rad policijskih i pravosudnih struktura vlasti.

Rezultat: povećan stepen povjerenja između mladih i policijskih i pravosudnih struktura vlasti.

Preporuke:

1. promocija pozitivne prakse i saradnje;
2. poboljšati međuinstitucionalnu saradnju;
3. istraživanje stavova i mišljenja mladih;
4. afirmacija pozitivnog društvenog angažmana uposlenika sigurnosnih i pravosudnih institucija.

Problem 3: mladi su podložni negativnom utjecaju interneta.

Pojašnjenje problema: društvene mreže; zloupotreba virtuelne komunikacije kroz društvene mreže; asocijalnost (društvene mreže); mladi kao žrtve cyber-bullyinga.

Uzroci:

1. informatička nepismenost;
2. nedovoljna roditeljska pažnja;
3. nedovoljno poznavanje potencijalnih opasnosti.

Cilj: smanjiti nivo negativnog utjecaja interneta na mlade.

Rezultat: smanjen stepen zloupotrebe interneta.

Preporuke:

1. obuka policijskih službenika o mogućnostima negativnog utjecaja interneta;
2. preventivni edukativni programi za mlade i roditelje.

Problem 4: nedostatak kvalitetnog formalnog i neformalnog obrazovanja u oblasti sigurnosti mladih.

Pojašnjenje problema: obrazovanje i odgoj; resocijalizacija počinitelja krivičnih djela; loša / slaba kultura nenasilnog dijaloga; rad psihologa s mladima; prevencija; mladi u želji za boljim životom vrlo često odlaze u inozemstvo i padaju u ralje trgovine ljudima; mladi kao ilegalni imigranti; nacionalizam – širenje mržnje među mladima; zatvorenost u lokalne sredine; nepoznavanje sigurnosnih mehanizama u društvu; nepoznavanje zakonske legislative utječe na problem odnosa policije i mladih.

Uzroci:

1. nepostojanje interaktivnog dijaloga i dvosmjerne komunikacije;
2. neprihvatanje kulturnih i vjerskih razlika;
3. nedovoljan rad na rehabilitaciji i resocijalizaciji;
4. nedovoljno razvijena svijest o štetnosti i ugrožavanju sigurnosti.

Cilj: unapređenje programa RPZ (rad policije u zajednici).

Rezultat: program RPZ usklađen i odgovara potrebama mladih u zajednici.

Preporuke:

1. saradnja s organizacijama civilnog društva;
2. akcent na RPZ-u (radu policije u zajednici).

Problem 5: porast uživanja zabranjenih supstanci, pretjerane konzumacije alkohola i nesavjesne vožnje.

Pojašnjenje problema: alkohol / droga i saobraćaj; zloupotreba opojnih droga kao jedan od gorućih problema među mladima; dostupnost narkotika mladima; zdravi stilovi života.

Uzroci:

1. nedovoljno poznavanje saobraćajnih propisa;
2. lagan pristup opojnim sredstvima;
3. nedovoljno poznavanje štetnosti opojnih sredstava.

Ciljevi:

1. poboljšati sigurnost drumskog saobraćaja;
2. smanjiti upotrebu zabranjenih supstanci i pretjeranu upotrebu alkohola.

Rezultati:

1. unaprijeđena sigurnost drumskog saobraćaja;
2. smanjena upotreba zabranjenih supstanci i pretjerane upotrebe alkohola.

Preporuke:

1. kampanje;
2. pooštavanje kaznene politike, posebno za saobraćaj;
3. vođenje i prezentiranje statistike – upoznavanje javnosti s posljedicama;
4. u saradnji s drugim institucijama poboljšati sigurnost drumskog saobraćaja.

Izazovi: grupa je odmah na početku iznijela neke od poteškoća i izazova kako za kreiranje tako i za implementaciju strategije. Prije svega, navedeno je pitanje nadležnosti, odnosno nenadležnosti Federacije BiH u mnogim oblastima koje se tiču mladih. To ne isključuje i pitanje sigurnosti, koja je u najvećoj mjeri u ingerenciji kantona.

Grupa je u svom radu koristila podatke iz sljedećih izvora:

- web-stranice relevantnih institucija – FUP, MUP, kantonalni MUP-ovi, Ministarstvo pravde FBiH i kantonalna ministarstva (za rješavanja pitanja nadležnosti);
- Zakon o mladima FBiH;
- Polazne osnove strategije sigurnosti drumskog saobraćaja u FBiH 2008–2013;
- Akcioni plan provedbe strategije sigurnosti drumskog saobraćaja u FBiH 2008–2013;
- Akcioni plan za borbu protiv zloupotrebe opojnih droga u FBiH 2012–2013;
- Godišnji plan rada Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova za 2015. godinu;
- Godišnji plan rada Federalne uprave policije za 2015. godinu;

- Informacija Federalne uprave policije o stanju sigurnosti za 2014. godinu.

2.6. KULTURA I SPORT

Grupa za kulturu i sport identificirala je pet prioriternih problema mladih u ovoj oblasti.

Problem 1: manjak svijesti i slaba informiranost mladih o značaju kulture, umjetnosti i sporta.

Uzroci: neumreženost aktera u kulturi i sportu; nedostatak kreativnijeg pristupa pri promociji kulturnog, umjetničkog i sportskog sadržaja; nezainteresiranost vlasti, medija i mladih za buđenje svijesti mladih o značaju kulture, umjetnosti i sporta za budućnost mladih; slaba promocija kulture, umjetnosti i sporta kroz formalno i neformalno obrazovanje, ali i medije; razočaranost mladih te nepovjerenje prema institucijama koje rade u oblasti kulture, umjetnosti i sporta; nepristupačne cijene karata za kulturne, umjetničke i sportske događaje.

Ciljevi:

1. podići svijest mladih o značaju kulture, umjetnosti i sporta;
2. poboljšati informiranost mladih u oblastima kulture, umjetnosti i sporta;
3. stvoriti partnerske odnose s organizacijama koje rade u oblasti kulture, umjetnosti i sporta i kroz ova partnerstva raditi na intenziviranju programa za mlade.

Rezultati:

1. povećan nivo svijesti mladih o značaju kulture, umjetnosti i sporta;
2. veća zainteresiranost mladih za informacije iz kulture, umjetnosti i sporta;
3. omogućeni programi subvencioniranja karata za kulturno-umjetničke i sportske sadržaje za mlade;
4. poboljšana razmjena informacija iz oblasti kulture, umjetnosti i sporta između institucija, organizacija iz kulture, umjetnosti i sporta i mladih;
5. kreirane mreže NVO-a i ministarstava za kulturu i sport FBiH.

Preporuke:

1. kreirati mrežu koordiniranja između ministarstava, NVO u kulturi i umjetnosti, omladinskih NVO i drugih stakeholdera;
2. organizirati redovne sastanke s predstavnicima mreže Kultura 2020, koja okuplja sve NVO koje se bave kulturom i umjetnosti u BiH;
3. promovirati kulturne i umjetničke sadržaje za mlade;
4. podržati projekte koji promoviraju kulturu, umjetnost i sport kroz neformalno i formalno obrazovanje (putem transfera ministarstava);
5. promovirati rad ministarstava kroz Facebook, Twitter i druge platforme;
6. sufinansirati projekte koji rade na sakupljanju i širenju sadržaja o kulturi, umjetnosti i sportu među mladima;
7. podržati istraživanja o važnosti kulture, umjetnosti i sporta za mlade;
8. promovirati kulturne i umjetničke sadržaje za mlade.

Problem 2: nedovoljna finansijska sredstva za oblasti kulture, umjetnosti i sporta i podršku umjetnicima/cama, kulturnim radnicima/cama, te drugim talentima i profesionalcima/kama iz oblasti.

Uzroci: vjeruje se da je ova oblast nevažna; neravnomjerna podjela sredstava između oblasti kulture, umjetnosti i sporta; mala ulaganja u sportove koji donose velike uspjehe (npr., karate); manjak lobiranja za povećanje sredstava za kulturu, umjetnost i sport.

Ciljevi:

1. povećati sredstva za oblast kulture, umjetnosti i sporta;
2. odvojiti budžetske stavke za kulturu, umjetnost i sport (transfer za kulturu od značaja za BiH, transfer za udruženja građana i organizacija u oblasti kulture, transfer za sport);
3. kreirati zajednički fond za podršku produkciji umjetničkih radova;
4. omogućiti stipendije za umjetnike/ce, kulturne radnike/ce i druge profesionalce/ke.

Rezultati:

1. povećana sredstva za oblast kulture, umjetnosti i sporta;
2. odvojeni budžeti za kulturu, umjetnost i sport;
3. kreiran zajednički fond ministarstava za podršku produkciji umjetničkih radova;
4. omogućene i osigurane stipendije.

Preporuke:

1. odvojiti budžete za umjetnost, kulturu i sport;
2. osigurati jednak budžet za sport, kulturu i umjetnost;
3. promovirati razvoj ekstremnih i drugih sportova kroz podršku takvim projektima;
4. podržati projekte koji promoviraju alternativnu kulturu i umjetnost;
5. poboljšati međunarodnu saradnju i koordinirati namicanje sredstava za veće regionalne i međunarodne programe i projekte u kulturi, umjetnosti i sportu;
6. kreirati zajednički fond nadležnih ministarstava za podršku produkciji i zalaganjima umjetnika/ca, sportista/kinja, kulturnih radnika/ca i drugih profesionalaca/ki, a s ciljem razvoja talenata;
7. omogućiti stipendije za umjetnike/ce, kulturne radnike/ce i druge profesionalce/ke u umjetnosti i kulturi po uzoru na podršku za sportske talente.

Problem 3: nedostatak sportske i kulturne infrastrukture, te slab pristup mladih već postojećoj infrastrukturi.

Uzroci: disfunkcionalnost prostora; zastarjelost infrastrukture; neiskorištenost slobodnih prostora; nepristupačnost prostora za osobe s invaliditetom; manjak prostora u ruralnim sredinama; nedostatak sredstava za pristup funkcionalnim prostorima; slab pristup mladih već postojećoj infrastrukturi (posebno u ruralnim dijelovima FBiH).

Ciljevi:

1. kreiranje baze podataka o postojećim prostorima za umjetnost, kulturu i sport za mlade na području FBiH;
 2. ulaganje u rekonstrukciju postojećih prostora za umjetnost, kulturu i sport;
 3. ulaganje u opremanje prostora za kulturu, umjetnost i sport za mlade.
- Posebni programi za ruralne dijelove FBiH u kojima uopće nema infrastrukture za kulturu i sport.

Rezultati:

1. kreirana baza podataka o postojećim prostorima za umjetnost, kulturu i sport za mlade na području FBiH;

2. odvojena sredstva za rekonstrukciju postojećih prostora za umjetnost, kulturu i sport;
3. odvojena sredstva za opremanje prostora za kulturu, umjetnost i sport za mlade.

Preporuke:

1. podržati istraživanje o postojećoj infrastrukturi za umjetnost, kulturu i sport;
2. izdvojiti sredstva za rekonstrukciju prostora za umjetnost, kulturu i sport;
3. promovirati i lobirati na nižim nivoima dodjeljivanje napuštenih i drugih prostora za programe i aktivnosti u umjetnosti, kulturi i sportu;
4. ulagati u infrastrukturu na način da se prostori za kulturu, umjetnost i sport unaprijede i budu dostupniji svim mladim ljudima (posebno osobama s invaliditetom);
5. posebna ulaganja u dijelovima FBiH u kojima nema nikakvih funkcionalnih prostora za umjetnost, kulturu i sport.

Problem 4: nedostatak kvalitetnih kulturnih, umjetničkih i sportskih događaja i primjetna festivalizacija kulture.

Uzroci: minimalna posvećenost kulturi, umjetnosti i sportu; komercijalizacija kulture; forsiranje folkloru; mala zainteresiranost mladih; loš protok novca; forsiranje samo jedne vrste sporta; popularizacija kiča; nedovoljno obrazovanje; manjak sredstava; zanemarivanje talenata; zanemarivanje savremene i alternativne umjetnosti.

Ciljevi:

1. osigurati kvalitetne kulturne, umjetničke i sportske događaje za mlade u FBiH, posebno u ruralnim sredinama;
2. podržati projekte koji promoviraju savremenu umjetnost, podržavaju produkciju, alternativne kulturne i sportske događaje, međunarodnu saradnju, učenje i razmjenu.

Rezultati:

1. osigurani kvalitetni kulturni, umjetnički i sportski događaji za mlade u FBiH, posebno u ruralnim sredinama;
2. podržan niz projekata koji promoviraju savremenu umjetnost, podržavaju produkciju, alternativne kulturne i sportske događaje, međunarodnu saradnju, učenje i razmjenu za mlade na području FBiH.

Preporuke:

1. promovirati popularizaciju kulture, umjetnosti i sporta kroz školske kurikulume u saradnji s drugim ministarstvima;
2. podržati projekte koji promoviraju savremenu umjetnost;
3. podržati talente iz oblasti umjetnosti, kulture i sporta;
4. raditi na promociji alternativnih kulturnih događaja;
5. podržati domaće produkcije u oblasti umjetnosti i kulture;
6. sredstva namijenjena za popularne festivale alocirati za podršku mladim umjetnicima/ca, sportistima/kinjama i drugim profesionalcima/kama u ovoj oblasti;
7. podržati projekte koji promoviraju međunarodnu razmjenu i učenje za mlade umjetnike/ce, kulturne radnike/ce i sportiste/kinje.

Problem 5: manjak podrške programima i projektima koji promoviraju aktivnosti u oblasti kulture i sporta određenih grupa mladih (djevojke, osobe s invaliditetom, nacionalne manjine, LGBT osobe itd.).

Uzroci: diskriminacija i predrasude prema određenim grupama mladih; neinformiranost mladih; nedostatak istraživanja o potrebama mladih u oblasti kulture, umjetnosti i sporta; problem rodne neosviještenosti; predrasude prema određenim sportskim aktivnostima; pasivnost mladih; slaba saradnja između različitih organizacija.

Ciljevi:

1. povećati podršku programima i projektima koji rade sa specifičnim grupama mladih u oblastima kulture, umjetnosti i sporta;
2. povećati podršku projektima i programima za ekstremne sportove;
3. povećati senzibilnost uposlenih u ministarstvu za potrebe specifičnih grupa mladih;
4. raditi na uvezivanju, kooperaciji i promociji organizacija u kulturi, umjetnosti i sportu koje rade s mladima.

Rezultati:

1. povećana podrška programima i projektima koji rade sa specifičnim grupama mladih u oblastima kulture, umjetnosti i sporta;
2. povećana podrška projektima i programima za ekstremne sportove;
3. povećana senzibilnost uposlenih u ministarstvu za potrebe specifičnih grupa mladih;
4. raditi na uvezivanju, kooperaciji i promociji organizacija u kulturi, umjetnosti i sportu koje rade s mladima.

Preporuke:

1. organizirati koordinacijske sastanke za dijalog mladih i vlasti, te sastanke na kojima će organizacije koje rade sa specifičnim grupama mladih promovirati i upoznati ministarstvo sa svojim radom;
2. provoditi program promocije programa podrške za kulturu, umjetnost i sport ministarstava FBiH, s objašnjenjima o aplikacionim procedurama, načinima dodjele sredstava i strateškim projektima i programima;
3. omogućiti dodatnu edukaciju uposlenih u ministarstvima FBiH o programima specifičnih grupa mladih i njihovim aktivnostima s ciljem senzibilizacije za njihove potrebe;
4. raditi na uvezivanju organizacije u kulturi, umjetnosti i sportu i koordiniranju njihovih aktivnosti s aktivnostima ministarstava u FBiH;
5. raditi na promociji kulture, umjetnosti i sporta kroz podršku projektima koji se bave istraživanjima, promocijom, izdavaštvom itd. u oblasti kulture, umjetnosti i sporta;
6. povezivati u partnerstva organizacije i institucije koje rade ka zajedničkom cilju.

Dodatne napomene! Dodatna sugestija je i da Ministarstvo u narednom periodu da veći prioritet istraživanjima i koordiniranjima s organizacijama aktivnim u sektoru kulture, umjetnosti i sporta, te da kroz te saradnje i partnerstva definira organizacije koje mogu pomoći u ispunjenju strateških ciljeva, posebno kad govorimo o kvalitetnijim programima, informiranju mladih, podizanju svijesti o kulturu, umjetnosti i sportu, te radu sa specifičnim grupama mladih.

Potenciranje saradnji s ostalim ministarstvima i zajedničke strategije ocijenjeni su kao pozitivno strateško promišljanje za približavanje kulture, umjetnosti i sporta mladima, ali

i pozitivnih efekata koje kvalitetni programi mogu imati na njihovu budućnost. Programi poticaja za domaće produkcije i stipendiranje umjetnika/ca, kulturnih radnika/ca i ostalih koji svojim radom doprinose razvoju ovih oblasti kroz promocije (izložbe, izlaganja, programe razmjene), učenja (stipendije za doškolovanje, seminare, konferencije, rezidencije itd.), radove i izlaganja (izložbe i prezentacije) van BiH.

Posebno se istaknula važnost promocije i osnaživanja nezavisne / alternativne kulture, netipičnih sportova (slack, base jumping, parkur, plesovi itd.).

Kao dodatne sugestije Ministarstvu za kulturu i sport FBiH učesnici/e su naveli i potrebu za snažnije lobiranje za unapređenje statusa umjetnika/ca i radnika/ca u kulturi, zajedničku bazu radnika/ca u kulturi i bolju promociju kulturno-umjetničke produkcije u BiH i van nje, obnavljanje i stvaranje novih prostora za rad umjetnika/ca, lobiranje na nižim nivoima za dodjelu prostora za umjetničko-kulturnu produkciju, kao i promociju sportskih uspjeha mladih.

2.7. AKTIVIZAM (UČEŠĆE, VOLONTIRANJE I MOBILNOST) MLADIH

Grupa za aktivizam (učesće, volontiranje i mobilnost) mladih identificirala je pet prioritarnih problema mladih u ovoj oblasti.

Problem 1: nedovoljna i nepotpuna implementacija Zakona o mladima FBiH.

Uzroci: neinformiranost mladih o Zakonu o mladima FBiH; nedovoljna promocija Zakona; nepostojanje vijeća mladih u svim kantonima FBiH; nepostojanje vijeća mladih na federalnom nivou; nepostojanje službenika za mlade na lokalnim i kantonalnim nivoima FBiH.

Ciljevi:

1. informirati mlade o Zakonu o mladima na području cijele FBiH;
2. implementirati Zakon o mladima na području cijele FBiH;
3. uspostaviti vijeće mladih na svim kantonima FBiH;
4. uspostaviti vijeće mladih na nivou FBiH;
5. uspostaviti djelovanje kantonalnih vijeća u svim kantonima FBiH;
6. izmijeniti Zakon o mladima FBiH do 2017. godine (izmjena kriterija za formiranje vijeća, u skladu s brojem stanovnika općine, tj. srazmjerno broju mladih u općini);
7. formirati bazu omladinskih organizacija i vijeća mladih na području FBiH;
8. promovirati vijeća mladih u 20 gradova FBiH gdje nema vijeća mladih;
9. osigurati odjel i službenika za mlade na lokalnim i kantonalnim nivoima FBiH;
10. kroz navedena tijela i alate implementirati Zakon o mladima na području cijele FBiH.

Rezultati:

1. povećan stepen aktivizma u omladinskom sektoru;
2. formirano vijeće mladih u svih 10 kantona FBiH;
3. formirano krovno vijeće mladih FBiH;
4. izmijenjen / prilagođen Zakon o mladima (kriterij za formiranje vijeća mladih, u skladu s brojem mladih);
5. Zakon o mladima prezentiran u 20 gradova FBiH;
6. implementacija Zakona o mladima u svim kantonima FBiH, općinama FBiH (kroz NVO, urede za mlade, službenike za mlade, vijeća mladih);

7. koordinaciju implementacije Zakona o mladima FBiH provodi Sektor za mlade FMKS.

Preporuke:

1. stvaranjem baze podataka omladinskih organizacija na federalnom nivou, ali podijeljene po kantonima, stvara se uvid u aktivne / pasivne omladinske organizacije;
2. izmijeniti zakonske odredbe o formiranju vijeća mladih FBiH (izmjena kriterija za formiranje vijeća mladih FBiH u skladu s brojem mladih / omladinskih udruženja);
3. uspostavljanjem vijeća mladih na kantonalnim nivoima FBiH koordinirao bi se rad vijeća mladih na lokalnim nivoima, te sama implementacija Zakona o mladima FBiH;
4. uspostavljanjem krovnog vijeća mladih na federalnom nivou BiH koordinirao bi se rad kantonalnih vijeća mladih FBiH;
5. Federalno ministarstvo kulture i sporta, odnosno Sektor za mlade FMKS, preko federalnog vijeća mladih delegira i koordinira prezentacije i okrugle stolove na kantonalnim / lokalnim nivoima s ciljem promocije Zakona o mladima FBiH.

Problem 2: nedovoljna i nepotpuna implementacija Zakona o volontiranju FBiH.

Uzroci: neprovedba Zakona o volontiranju FBiH; nepostojanje strategije o volontiranju FBiH; manjak svijesti o volonterstvu; nepostojanje volonterskih centara na kantonalnim nivoima FBiH; nedovoljna promocija Zakona o volontiranju FBiH.

Ciljevi:

1. promocija i provedba Zakona o volontiranju FBiH;
2. donošenje strategije o volonterstvu FBiH;
3. podizanje svijesti o bitnosti volonterstva;
4. osnivanje volonterskih centara na kantonalnim nivoima FBiH;
5. donošenje provedbenih zakonskih akata s ciljem uvođenja i priznavanja volonterskog rada (volonterska knjižica; volontiranje priznato i prepoznato kao radno iskustvo; akreditacije organizacija i institucija koje angažiraju volontere).

Rezultati:

1. povećan broj volontera;
2. smanjena zloupotreba volonterstva i volontera;
3. postojanje baze podataka o volonterima i njihovim kompetencijama;
4. osigurano posredovanje između poslodavca i volontera;
5. uspostava akreditacije koja obavezuje institucije koje angažiraju volontere;
6. osigurana i funkcionalna volonterska knjižica;
7. priznat i prepoznat volonterski rad (u svrhu radnog iskustva ili nekih olakšica);
8. podignuta svijest mladih o volonterstvu.

Preporuke:

1. donijeti strategiju o volonterstvu FBiH;
2. donijeti podzakonske akte (uvesti i priznati volonterske knjižice; akreditirati organizacije i institucije koje angažiraju volontere);
3. formirati volontersku bazu podataka (s ciljem transparentnosti volontiranja);
4. koordinacijom Ministarstva pravde FBiH Zakon o volontiranju FBiH treba promovirati na kantonalnim i lokalnim nivoima, s ciljem prepoznavanja i priznavanja volonterstva.

Problem 3: nizak nivo učešća i mobilnosti mladih u FBiH.

Uzroci: loša međuinstitucionalna saradnja na nivou FBiH; neprepoznavanje neformalnog obrazovanja; neinformiranost o pristupu i korištenju fondova na nacionalnom i EU nivou, te o njihovim mogućnostima; nedovoljan institucionalni dijalog vlasti FBiH s mladima.

Ciljevi:

1. uspostaviti i/ili poboljšati međusektoralnu saradnju kroz konkretne akcijske planove;
2. povećati korištenje dostupnih fondova kroz monitoring i njihovu evaluaciju iskorištenosti;
3. kreirati budžetsku stavku za sufinansiranje projekata odobrenih kroz fondove EU;
4. poticati mlade na izgradnju partnerskih odnosa s mladima iz drugih država;
5. uspostaviti i ažurirati online bazu podataka s podacima o omladinskim udruženjima, njihovom profilu i aktivnostima;
6. poticati mobilnost mladih i međunarodnu saradnju.

Rezultati:

1. uspostavljena saradnja s međunarodnim organizacijama mladih i međunarodnim organizacijama za mlade, nadležnim institucijama za mlade iz drugih država;
2. mladi iz Federacije BiH integrirani u međunarodne omladinske tokove;
3. kreirana platforma za informiranje mladih o mogućnostima i korištenju domaćih i fondova EU u svrhu mobilnosti;
4. osigurana mogućnost sufinansiranja projekata odobrenih od fondova EU;

Preporuke:

1. poboljšati međuinstitucionalne saradnje kroz uredbene akcijske planove;
2. kreirati platformu za informiranje mladih kroz odgovarajuće alate;
3. prepoznati Youth Pass kao validni certifikat na području FBiH;
4. ugovorno regulirati saradnju između ureda EU i FMKS;
5. osigurati sufinansiranje projekata EU kroz posebne budžetske stavke od svih ministarstava FBiH koja imaju mlade u svom djelokrugu.

Problem 4: nedovoljna informiranost mladih.

Uzroci: nedovoljna komunikacija između različitih nivoa vlasti (FBiH – kantoni – općine); nedovoljna ili loša komunikacija između vladinog i nevladinog sektora; mediji ne posvećuju dovoljno pažnje promociji pozitivnih primjera mladih i prilika za mlade; informacije se ne plasiraju u pravom obliku prema mladima; mladi su neinformirani o tome kome se obratiti za prava ili mogućnosti za mlade.

Ciljevi:

1. uspostaviti sistem koordinacije i prikupljanja informacija o aktivnostima koje za mlade provode nadležna federalna ministarstva i institucije;
2. omogućiti informiranje mladih o mogućnostima za njihovo uključivanje i učestvovanje;
 - uspostaviti i ažurirati online bazu s podacima o omladinskim udruženjima, njihovom profilu i aktivnostima na federalnom nivou.

Rezultati:

1. uspostavljen sistem koordinacije i prikupljanja informacija o aktivnostima koje za mlade provode nadležna federalna ministarstva i institucije, te su one postavljene na platformu ili prosljeđene na kantonalne nivoe;
2. uspostavljena baza podataka o mladima u saradnji s nadležnim ministarstvima i institucijama Federacije BiH;
3. mladima su dostupne informacije o politikama, programima i mjerama koje poduzima Vlada Federacije BiH prema mladima;
4. uspostavljena i ažurirana online baza podataka s podacima o omladinskim udruženjima, njihovom profilu i aktivnostima.

Preporuke:

1. informirati akademsku zajednicu o mogućim stručnim usavršavanjima (nastavnika, profesora, službenika za mlade);
2. informirati mlade o mogućnostima stručnog usavršavanja za njih;
3. kreirati interaktivnu platformu za mlade koja će se baviti politikama i pitanjima mladih;
4. stvoriti bazu omladinskih organizacija.

Problem 5: nepostojanje krovnog tijela za mlade – vijeća mladih FBiH.

Uzroci: nepostojanje krovnog vijeća mladih na federalnom nivou; nedovoljno praćenje rada udruženja od nadležnih institucija; nedovoljno kantonalnih vijeća mladih da bi se formiralo vijeće mladih FBiH; jednak kriterij prema aktivnim i neaktivnim / fiktivnim udruženjima (potrebno stvoriti bazu podataka na nivou FBiH koja bi se na godišnjem nivou ažurirala); nemogućnost saradnje vijeća mladih na entitetskom i međunarodnom nivou.

Ciljevi:

1. formiranje krovnog tijela (vijeća mladih) za predstavljanje mladih na federalnom nivou;
2. formiranje baze podataka omladinskih udruženja na nivou FBiH grupirano po kantonima;
3. formirana baza podataka o omladinskim udruženjima ažurirana svakih 12 mjeseci;
4. uspostavljanje saradnje svih nivoa vlasti o pitanju ažuriranja baze podataka.

Rezultati:

1. postojanje baze podataka omladinskih udruženja po kantonima FBiH;
2. formirano vijeće mladih FBiH (mogućnost boljeg utjecaja i implementacije zakona od federalnog vijeća mladih, prema kantonalnim, pa do lokalnih);
3. stvoreni uvjeti za međuentitetsku i međunarodnu saradnju;
4. olakšan pristup novim partnerstvima i informacijama omladinskih organizacija.

Preporuke:

1. uspostaviti bazu podataka o udruženjima na nivou FBiH;
2. uspostaviti bazu podataka udruženja po kantonima FBiH;
3. redovno ažurirati bazu podataka na godišnjem nivou (kroz dostavljen narativni godišnji izvještaj od organizacija. Udruženja koja ne pošalju izvještaj o radu za prošlu godinu ne nalaze se u bazi podataka u idućoj godini);
4. formirati krovno tijelo (vijeće mladih FBiH) za predstavljanje i zastupanje mladih na nivou FBiH.